

گزارشی از نمایشگاه‌های سیار برگزار شده اداره کل خدمات آرشیوی (گروه ارتباطات آرشیوی) پاییز ۱۳۹۸

فریبا امیری^۱ و زهرا جاویدی^۲

اسناد به‌عنوان یکی از منابع مهم تحقیقی، مورد توجه طیف گسترده‌ای از پژوهشگران بوده است. در این راستا، سازمان اسناد و کتابخانه ملی - معاونت اسناد - در مراحل مختلف به ارزشیابی، حفاظت و نگهداری، فهرست‌نویسی و اطلاع‌رسانی اسناد می‌پردازد. یکی از وظایف اصلی در حوزه اطلاع‌رسانی اسناد، معرفی اسناد موجود در مخازن آرشیوی با عناوین و موضوعات مختلف در قالب نمایشگاه و ارسال به مراکز فرهنگی - علمی و پژوهشی می‌باشد. در این گزارش به معرفی برخی از دست‌آوردهای علمی - نمایشگاهی فصل پاییز ۹۸ اشاره می‌شود.

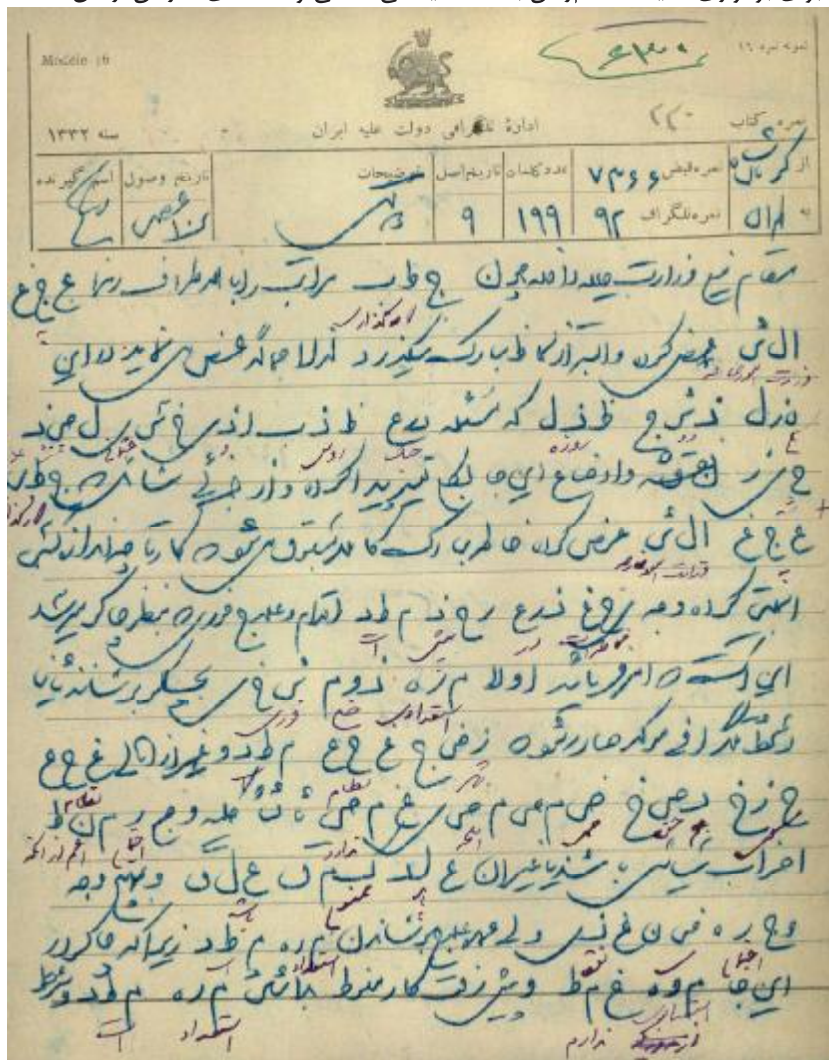
۱- نمایشگاه پیامدهای جنگ جهانی اول در غرب ایران

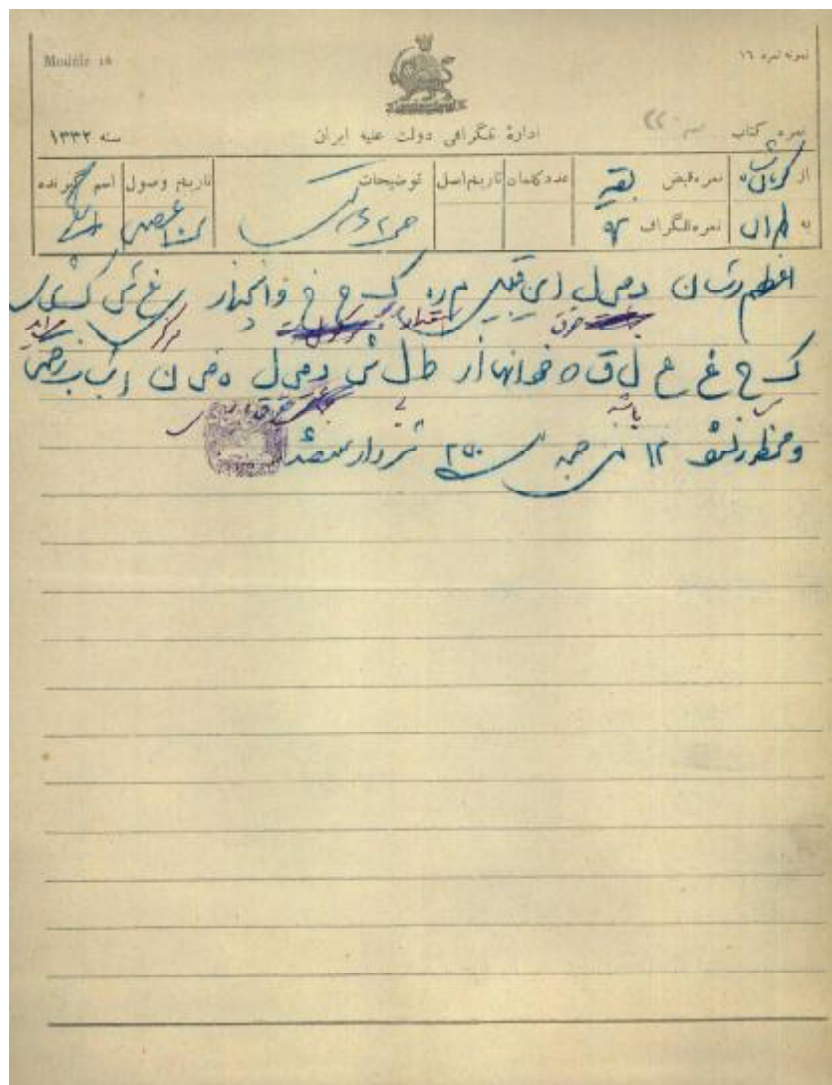
سال‌های نخستین قرن بیستم میلادی شاهد شعله‌ور شدن جنگی بود که عنوان اولین جنگ بین‌الملل را به خود اختصاص داد. این جنگ از چند بُعد خاص بود؛ از جمله موارد خاص آن، اینکه نخستین جنگی بود که در این سده بدون هیچ زمینۀ کشمکشی آغاز شد، سربازان بسیاری در آن تجهیز شدند و مناطق درگیر در این جنگ بسیار گسترده و تلفات این جنگ در نوع خود بسیار وسیع بود. در این جنگ برای نخستین بار از سلاح‌های شیمیایی استفاده شد. بمباران مناطق غیرنظامی با وسعت بسیار از این جنگ به بعد در جهان متداول شد. شیوه خاص جنگی یعنی جنگ سنگری نیز از مشخصات جنگ جهانی اول است.

۱. کارشناس مسئول برنامه‌ریزی و بررسی اسناد و مدارک، اداره کل خدمات آرشیوی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران؛
amirifariba42@yahoo.com.
۲. کارشناس بررسی اسناد و مدارک کشور اداره کل خدمات آرشیوی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران.
z-javidi@yahoo.com.

در این نزاع عالمگیر ایران که خود را به‌طور مستقیم با هیچ‌یک از دولت‌های درگیر جنگ همراه و دارای منافع مشترک نمی‌دانست؛ اعلام بی‌طرفی کرد هرچند وسعت این جنگ و جبهه‌های درگیر آنقدر زیاد بود که سرانجام پای ایران را نیز به عرصه جنگ کشاند و با نقض معاهده بی‌طرفی، باز این کشور در گروه کشورهای آسیب‌دیده از این جنگ و عواقب آن قرار گرفت. گروه ارتباطات آرشیوی با استناد به این واقعه تاریخی در روز ۹ آبان اقدام به تعریف و برگزاری نمایشگاه سیاری از اسناد موجود در آرشیو ملی با محوریت «پیامدهای جنگ جهانی اول در غرب ایران» کرد. این نمایشگاه شامل ۲۸ عنوان با معرفی ۴۵ برگ سند آماده‌سازی و برای برگزاری نمایشگاه هم‌زمان به ۱۲ نمایندگی استانی و منطقه‌ای سازمان ارسال شد.

این دو برگ سند که قدیمی‌ترین سند معرفی‌شده در نمایشگاه یاد شده است در هویت خود تلگرافی است با موضوع راهکارهای پیشنهادی به وزارت داخله برای رفع مخاطرات ناشی از درگیری قوای روس و عثمانی در تاریخ ۹ [عقرب] ۱۳۳۲ ق. / ۹ [آبان] ۱۲۹۳ ش. این سند روی یکی از اوراق رسمی تلگراف به رنگ کرم مایل به زرد با خودکار آبی نوشته شده است. در متن آن آمده، این تلگراف به رمز نوشته شده و برای استحضار وزارت داخله از وضعیت اطراف کرمانشاهان نوشته شده و در آن تصریح شده که از زمان انتشار اخبار مربوط به شروع جنگ عثمانی و روسیه حکومت محلی سعی می‌کند به دلیل اهمیت موضوع برای کشور همه اخبار

را به مرکز ارسال کند. در ادامه از وزارت داخله درخواست می‌شود که برای این خطه از کشور که در معرض جنگ قرار دارد، اسلحه و تجهیزات جنگی ارسال شود تا بتوانند از عهده جنگ برآیند زیرا به شدت از نظر تجهیزات نظامی کمبود دارند. آنچه به وسیله این سند مورد تأکید قرار می‌گیرد، همه‌گیری دایره جنگ و هم‌جواری ایران با مراکز درگیر جنگ است که احتمال درگیری اجباری ایران در جنگ به سبب پراکندگی کشورهای درگیر افزایش می‌دهد است، یعنی پیش‌بینی این مسئله که خواه‌ناخواه بسیاری از کشورها بدون تمایل به حضور لابد در کام جنگ فروخواهند رفت.

یکی دیگر از اسناد موجود در این نمایشگاه، قطعنامه کمیته ایالتی فرقه دموکرات کرمانشاه در حمایت از اقدام دولت و شاه در اعلام بی‌طرفی ایران در جنگ جهانی اول و لزوم رعایت آن از سوی اعضای فرقه و تصدیق آن توسط کمیته محلی بروجرد، ۲۶ جمادی‌الثانی ۱۳۳۳ق. / ۲۰ اردیبهشت ۱۲۹۴ش. است.

این شاهد تاریخی با تأیید اعلام بی‌طرفی ایران در جنگ و اشاره به مرامنامه خود که به رسمیت شناختن تمامیت ارضی کشور است، برای جانفشانی اعضای فرقه در راه اعتلای وطن تأکید مؤکد دارد و تصمیم حکومت ایران در اعلام بی‌طرفی خود را به رسمیت شناخته و از همه اعضای خود می‌خواهد به خاطر حفظ منافع ملی کشور به این تصمیم پایبند باشند و مجازات عدم پایبندی هر کدام از اعضا به این معاهده را اخراج از فرقه تعیین می‌کند. آنچه این اعلامیه را برای محققان تاریخی و سیاسی مهم می‌کند، تأکید همه گروه‌های سیاسی و فکری ایران بر حفظ بی‌طرفی در این جنگ و احتراز از شرکت ایران در جنگ عالمگیر شعله‌ور است و بر این نکته تأکید می‌کند که ایران بنا را بر بی‌طرفی قرار داده تا آسیب کمتری از این راه بر کشور وارد شود، هر چند حوادث بعدی این کشور را ناخواسته عرصه نزاع دول متخاصم کرد. دیگر عناوین اسناد معرفی شده در این نمایشگاه عبارتند از:

تلگراف رمز سردار محی از کردستان به وزارت داخله، مبنی بر دستگیری چند نفر از اتباع مسلح عثمانی توسط پلیس، اعتراض شهیندر به این اقدام و کسب تکلیف در این خصوص، ۲۸ قوس ۱۳۳۳ق. / ۲۸ آذر ۱۲۹۳ش.؛ درخواست تلگرافی عظام‌الملک از صدق‌السلطنه برای کسب تکلیف در موضوع ورود نیروهای نظامی عثمانی به کشور با بهانه کمک به اخراج قشون روس از ایران، ۵ جدی ۱۳۳۳ق. / ۵ دی ۱۲۹۳ش.، تلگراف رمز از کردستان به تهران، مبنی بر حرکت اتباع عثمانی به سمت ساوجبلاغ برای پیوستن به اردوی اسلام، ۲۷ دلو ۱۳۳۳ق. / ۲۷ بهمن ۱۲۹۳ش.؛ گزارش تلگرافی سردار محی از اقدام رئیس اوقاف کردستان در جمع‌آوری نیرو، تحریک شهیندر و نقض حکم دولت در بی‌طرفی جنگ جهانی اول، ۴ حوت ۱۳۳۳ق. / ۴ اسفند ۱۲۹۳ش.؛ تلگراف رمز سردار محی به وزارت داخله، مبنی بر فعالیت علما، اصناف، تجار، اشراف و اعیان برای جمع‌آوری نیرو به منظور جهاد و اعزام به اردوی عثمانی‌ها، ۹ حوت ۱۳۳۳ق. / ۹ اسفند ۱۲۹۳ش.؛ تلگراف رمز عباس، سالار لشکر از همدان به وزارت داخله، برای اعلام نگرانی از ورود نیروهای قزاق به کرمانشاهان، حرکت کنسول روس و انگلیس و تأثیر این تحرکات بر افکار عمومی، ۲۷ حمل ۱۳۳۳ق. / ۲۷ فروردین ۱۲۹۴ش.؛ تلگراف رمز عباس، سالار لشکر از همدان، مبنی بر تکذیب خبر عدم رعایت بی‌طرفی ایران در جنگ جهانی اول توسط نظمی، ۳۰ حمل ۱۳۳۳ق. / ۳۰ فروردین ۱۲۹۴ش.؛ رونوشت گزارش ژنادرمری تبریز، مبنی بر تلاش برای اتحاد ژاندارم و قزاق، ورود سالدات‌ها (سربازها)، سوار نیزه‌دار و فوج‌های قزاق روسی به تبریز، تعمیر ارگ و مانور ژاندارم‌ها در میدان مشق، ۳۰ ثور ۱۳۳۳ق. / ۳۰ اردیبهشت ۱۲۹۴ش.؛ تلگراف رمز مشیرالسلطان حاکم گروس به وزارت داخله برای درخواست فشنگ از ژاندارمری همدان، ۲۹ سرطان ۱۳۳۳ق. / ۲۹ تیر ۱۲۹۴ش.؛ تلگراف رمز مشیرالسلطان حاکم گروس به وزارت داخله، مبنی بر چگونگی تنبیه عشایر و ایجاد نظم

در آن حدود با توجه به مخالفت عثمانی‌ها، ۲۰ اسد ۱۳۳۳ق. / ۲۰ مرداد ۱۲۹۴ش؛ تلگراف از همدان به وزارت داخله برای اعلام وضعیت آشفته شهر، اظهار نگرانی کنسول روس و انگلیس و لزوم دادن تعلیمات لازم به ژاندارمری برای جلوگیری از بروز اغتشاش احتمالی، ۲۰ سنبله ۱۳۳۳ق. / ۲۰ شهریور ۱۲۹۴ش؛ تلگراف رمز از همدان به تهران، مبنی بر اقدام آلمانی‌ها و اتریشی‌ها برای استخدام سوارهای چهار دلی و درخواست از وزارت داخله به منظور مقابله با آن‌ها از سوی سفارت، ۴ میزان ۱۳۳۳ق. / ۴ مهر ۱۲۹۴ش؛ تلگراف رمز از همدان به وزارت داخله برای اعلام ورود نیروهای نظامی به کنگاور و همدان، درخواست مداخله ژاندارمری در تأمین امنیت و نظم منطقه، ۲۷ عقرب ۱۳۳۴ق. / ۲۷ آبان ۱۲۹۴ش؛ تلگراف رئیس ایل مامش از مراغه به تهران، در خصوص اقدام روس‌ها در نقض بی‌طرفی ایران در جنگ جهانی اول و حمله به [لاجان]، اشنویه و قریه [پسوه] محل سکونت ایل و اقامت آن‌ها در رواندز، اول جدی ۱۳۳۴ق. / اول دی ۱۲۹۴ش؛ اخباری از وضعیت برخی از شهرهای ایران در جریان جنگ جهانی اول و مشکلات مردم، ۴ اردیبهشت ۱۲۹۵ش؛ گزارشی از پیروزی نیروهای روسی بر نظامیان عثمانی در ملایر، شایعه آمدن سردار اجلال به شهر، تشکیل کمیسیونی از تجار و ملاکان به منظور تأمین آذوقه قشون روس و صدمه به دستگاه تلگراف از سوی عثمانی‌ها، ۱۶ جدی ۱۳۳۵ق. / ۱۶ دی ۱۲۹۵ش؛ اعلام موافقت هیئت دولت برای اعزام نیروی نظامی به قزوین و اطمینان خاطر دادن به اهالی برای تأمین آسایش، ۲۶ قوس ۱۳۳۶ق. / ۲۶ آذر ۱۲۹۶ش؛ تلگراف ارسالی رئیس نظمیه قزوین به تهران، مبنی بر وضعیت آشفته قزاق‌های متوقف در قزوین و درخواست انجام اقدام‌های لازم در هیئت دولت برای جلوگیری از اجیر شدن آنان توسط انگلیسی‌ها، اول جدی ۱۳۳۶ق. / اول دی ۱۲۹۶ش؛ تلگراف رمز از نوبران به مستوفی‌الممالک برای معافیت مالیاتی روستاهای همدان به دلیل خشکسالی و غارت بلوکات همدان به دست نیروهای روس و عثمانی، ۱۵ دلو ۱۳۳۶ق. / ۱۵ بهمن ۱۲۹۶ش؛ نامهٔ اعتلاءالملک به وزارت داخله با موضوع تحرکات نیروهای آلمانی، عثمانی و انگلیسی در کردستان، کرمانشاهان و همدان و نقض بی‌طرفی ایران در جنگ جهانی اول، ۲۶ ربیع الثانی ۱۳۳۶ق. / ۱۹ بهمن ۱۲۹۶ش؛ تلگراف رمز از تبریز به تهران با موضوع ورود عثمانی‌ها به شهرهای آذربایجان، تعدی به مردم و نظامیان ایرانی، ایجاد تشویش و پریشانی در بین اهالی و کسب تکلیف در صورت ورود آن‌ها به تبریز، ۲۰ دلو ۱۳۳۶ق. / ۲۰ بهمن ۱۲۹۶ش، سواد تلگراف رمز مجدالملک به وزارت داخله، مبنی بر خرید غله در قصرشیرین توسط کنسول انگلیس و تأثیر آن بر افزایش قیمت اجناس، درخواست برای جلوگیری از این اقدام و ارسال سواد تلگراف به وزارت امور خارجه، ۲۹ ربیع‌الثانی ۱۳۳۶ق. / ۲۲ بهمن ۱۲۹۶ش؛ گزارشی از تلگرافی از قزوین به تهران، مبنی بر ورود بلشویک‌ها به شهر و مأموریت آن‌ها در حرکت دادن

نظامیان به طرف روسیه و درخواست بررسی بیشتر در این باره، ۱۸ حوت ۱۳۳۶ ق. / ۱۸ اسفند ۱۲۹۶ ش؛ گزارش تلگرافی محتشم‌السلطنه از تبریز به تهران، مبنی بر حرکت کنسول‌های آمریکا، انگلیس، فرانسه و ایتالیا به تهران، اقدام صاحب‌منصبان انگلیسی در گرفتن سرباز و درخواست برای مذاکره با سفارت انگلیس در این خصوص برای جلوگیری از اعتراض عثمانی‌ها، ۲۰ جوزا ۱۳۳۶ ق. / ۲۰ خرداد ۱۲۹۷ ش؛ بیانیه فرمانده کل قوای عثمانی و اسلامی با موضوع نیروهای درگیر در جنگ جهانی اول و خسارت‌های وارده به آنان، اشغال ایران توسط روس‌ها و تشویق ایرانیان به جنگ با اشغال‌گران.

۲- نمایشگاه اسناد آیت الله طالقانی

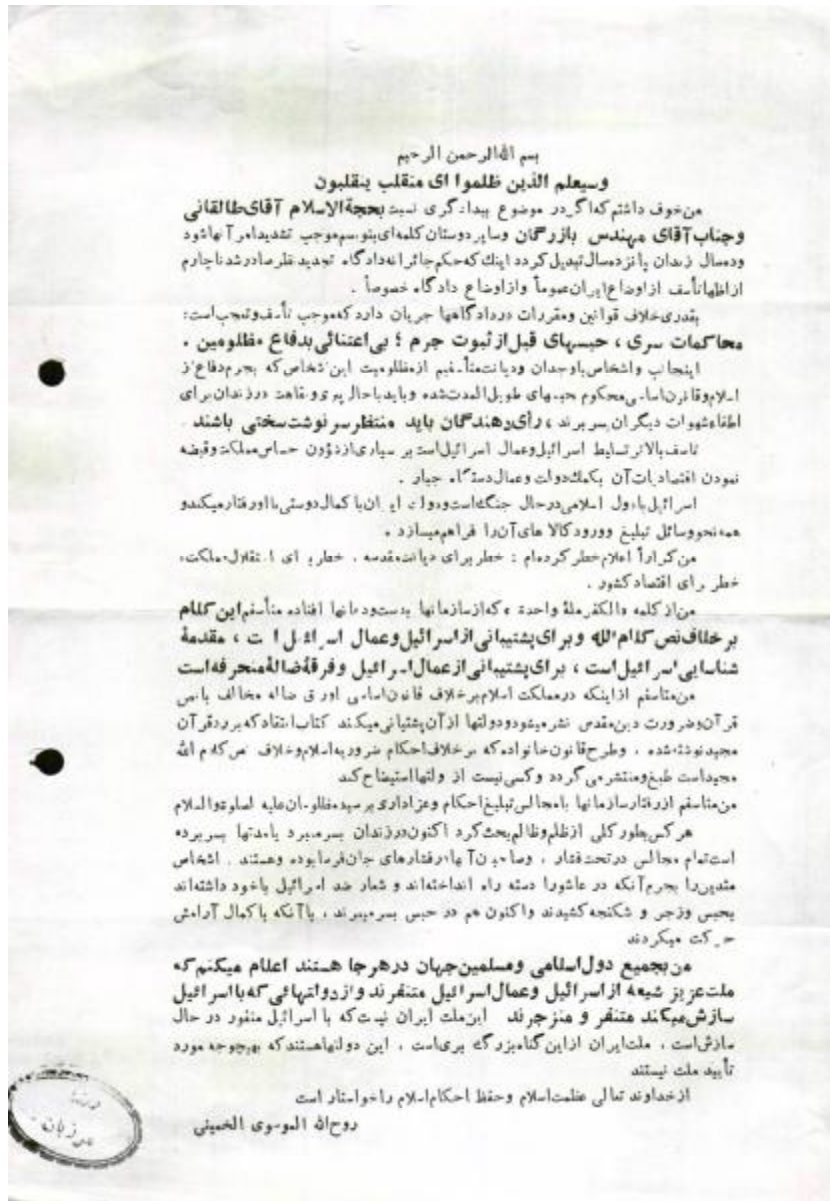
سید محمود علایی طالقانی، مفسر قرآن و نهج‌البلاغه یکی از علمای مبارز تهران در طول انقلاب اسلامی است که فعالیت مبارزاتی خود را از کودتای ۲۸ مرداد و همکاری با جبهه ملی آغاز کرد. وی از حامیان فداییان اسلام بود که در جریان انقلاب سفید شاه و به دلیل مخالفت با آن دستگیر و زندانی شد. در آستانه انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی^(ع) ریاست شورای انقلاب را برعهده داشت و نخستین امام جمعه شهر تهران و نماینده مردم این شهر در مجلس خبرگان قانون اساسی بود.

از ایشان کتاب‌های چندی منتشر شده از جمله اسلام و مالکیت، تنبیه‌الامه، پرتوی از قرآن، به‌سوی خدا می‌رویم و توحید از نظر اسلام. آیت‌الله طالقانی سرانجام در ۱۹ شهریور ۱۳۵۸ از دنیا رفتند. گروه ارتباطات آرشیوی بنا به درخواست روابط عمومی سازمان، نمایشگاهی از اسناد موجود در مورد این شخصیت مبارز را تدوین و ارسال کرد. این نمایشگاه بازه زمانی دوره پهلوی و انقلاب اسلامی شامل ۱۸ عنوان با معرفی ۱۶ برگ سند و ۵ قطعه عکس را دربرمی‌گرفت.

قدیمی‌ترین سند نمایشگاه با عنوان، گزارش به اداره انتظامات وزارت کشور، در خصوص حضور آیت‌الله طالقانی به‌عنوان نامزد مجلس شورای ملی مازندران غربی در میان متحصنان و سخنرانی برای آن‌ها به‌منظور پایان دادن به تحصن و تلاش‌ها برای ایجاد امنیت در تاریخ ۲۱ دی ۱۳۳۰ ش. و جدیدترین سند با عنوان، اعلامیه آیت‌الله سیدمحمود طالقانی خطاب به امام خمینی^(ع)، پس از آزادی از زندان و تأکید بر ادامه مبارزه تا سرنگونی رژیم تحت ارشاد و رهبری ایشان و اعلامیه امام خطاب به علما و روحانیان و صدور اجازه استفاده از نصف سهم امام برای خانواده‌های آسیب‌دیده از جنایتکاران و دژخیمان شاه در تاریخ ۱۸ آبان ۱۳۵۷ ش. بود.

یکی از اسنادی که در این نمایشگاه در معرض دید علاقه‌مندان قرار گرفت اعلامیه امام خمینی^(ره)، در خصوص محکومیت صدور حکم ده سال زندان برای آیت‌الله طالقانی و مهندس بازرگان از سوی دادگاه تجدیدنظر [۱۳۴۳ ش.] است.

این اعلامیه در پی دستگیری آیت‌الله طالقانی در مبارزه و مخالفت با انقلاب سفید شاه صادر شده است.

پس از دستگیری ایشان به‌همراه مهندس بازرگان، امام خمینی^(ره) طی این اعلامیه موضع خود را درخصوص این دستگیری و زندانیان اعلام داشتند. در ابتدای آن گفته می‌شود که حکم زندان صادرشده را غیرقانونی و ظالمانه می‌دانند و آن را حکمی «جایرانه» می‌خوانند، در ادامه از صدور احکام در دادگاه‌های کشور که بدون حضور متهم و شنیدن دفاعیات او صادر می‌شدند، ابراز تأسف کرده و به صادرکنندگان این احکام هشدار می‌دهند که منتظر عواقب وخیم این‌گونه اعمال باشند. در ادامه به انتقاد از وضعیت موجود به انتشار کتاب‌های ضاله‌ای که برخلاف قانون اساسی کشور تدوین می‌شوند و مورد حمایت دستگاه حاکم قرار می‌گیرند پرداخته شده و از رفتار سازمان‌ها با مجالس تبلیغ احکام، عزاداری سیدالشهداء، دستگیری و زندانی شدن افراد متدین به جرم دادن شعار «مرگ بر اسرائیل» و برپایی مجالس مذهبی انتقاد می‌کنند و در پایان اعلام می‌کنند که موضع مردم مخالف مواضع دولت‌هایشان است و مردم شیعه را از همراهی با اسرائیل بری می‌دانند و ضمن دعوت زندانیان به صبوری همراهی خود با ایشان را اعلام می‌دارند.

سند دیگری که در این نمایشگاه معرفی شده، اعلامیه آیت‌الله سیدمحمود طالقانی خطاب به امام خمینی^(ره)، پس از آزادی از زندان و تأکید بر ادامه مبارزه تا سرنگونی رژیم تحت ارشاد و رهبری ایشان و اعلامیه امام خطاب به علما و روحانیان و صدور اجازه استفاده از نصف سهم امام برای خانواده‌های آسیب‌دیده از جنایتکاران و دژخیمان شاه ۱۸ آبان ۱۳۵۷ش. است.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

حَدِثِ آيَةِ اللّٰهِ الْعَلِيِّ بِمِثْلِ رُوحِ قَدَاةٍ

اَللّٰهُمَّ لِيْكَ بِمَا... تم قدم عقیما انداز از برایم گرمی بخش و تداقاً... ما لیتدر کمال امتنان
و افتخارم. سر بلندی و افتخار ما بر شدت تعلق بر جهت شما با نندن اسلام مقدس و سربازی و مجاهدت در راه
تحقیق و پیگیری انقلاب آنست. تنها با اقدام و ایثار در راه اعتلا ما کمیت کلمه توحید است که ثبات
می یابیم. تحمل تبعید و محرومیت و غم امت خوردن با از جانب آن حضرت و تحمل شکنجه و محکومیتها ی
کما نیکه در باطل کشور هستند و سربازان امام عصر (عج) چون در راه میبودمان پروردگار بی همتا و
حذف و نفی مواضع و طاغوتها فرستاد تا آنها بسوی کمال مطلق و عالی ذوالجلال می باشد چه باک
هزاران سروجان و وقت و عمر قدا ی آن با دنیا که ما دل فرگر ما کمیت قسط اسلامی آنها ده استقرار
نظم پیرا داری و پیرا بری آنرا بر سر می پروریم و به امید آن زندگانیم: اینجا تب و هموندان آنها نه
آیا دی خوسترا بر درجه اول مشیون اللّٰه ب پروردگار عزیز و مقتدر هستیم که راه دقا هر ما ای بر خندان و
ذلت طالعین و برتری و ما کمیت مظلومین و مستضعفین قرار داده و نیز درجه بعد مرمون قدا کارها و
خونهای ای این امت رنج دیده و ستم کشیده مسلمان ایران هستیم که تحت قیادت و هدایت آن حضرت
ایمان و قدم ثابت و عا... ای سنا بقدا ی بر مقام مرجعیت و رهبری جها دمقن است عا ثبات را عون خود
در شکنجه گاهها و میا دین تهریا در کویچهها و عیا با آنها حضرت و افتخار بری ملت ایران فراهم کردند.
تعالی برومند توحید به شکوفا ی نسبت و عون باک عهدان و وسایهان و اندیشه متفکران آنرا آری
کرد تا مکر و هیلههای قدرت فرعون را به خونشان برگردانند و مباد است که این ایمان و وسایهتای
باک بر قدرت ما ای و سلحه بعضی از اندازها نیز پیروز و غود و گرفتار نکال دنیا و آخرت گردد. فاخذ
اللّٰهُ نِکَالَ الْآخِرَةِ الْاُولٰی * و مکر و انکار اللّٰه را اللّٰه جبار الساکرین *

امروزه رژیم را و ج قدرت مفرورانه و با ریت خود به موضع زبونی و نکال را ندیده در برابر طوفان
ختم ملت به پوزند واهی و اعتراضات و گناها ن نشت است با الذین کفروا اعما لهم کرمنا ناعتدت به الريح
قیوم عاصف. همان فردی که تا چندی بعضی وجو حرمان لغی را انکار میکرد و نعره * انار یکم لافلی *
سر می داد و زندانها ن سیاسی را بکسر و تروریست و طاغوت میخواستند و زهی چگونه تحقیر و میس و شکنجه بی
باکانه غود داری نمیکردند امروز در برابر غرور و انقلاب و عصیان نودههای مردم است نه زبونی همان
مطالغان نرا ز کرده است تا عا بدخود و نظام منقطع خونرا از میان طوفان نجات دهد.
معنا لک این با مان کار نیست ما گره را تا رها می کما مل طولانی است ولی ملاحظ آن بر در بی می در خند.
اکنون که امت مسلمان وحی طلب و دعا لشخواه پس از ما لها تحمل رنجها و فدا کارها و وسایهات
پیشروان ما دی عودا از میان کوره را عیا ی امید و نجات با لخره را و رهبر خونرا با فتنه نرجا ده عیا.
تبعضی انقلاب و جنبش رها می بعضی اسلامی بعضی می رود و می رود که نمرات جها بخونرا بچینده و لایفه و مستو.
لیت سنگینتر و ما دتر می نما بد بهر ما است که در بستن راه بر حملهها و نسیمهای نفعنا ن غا رچی و نا غلی
اسلام عیا رویها و متحد و مددکار هم با عیم تا نظام طاغوتی استیفا دواستعمار حمله گریا ردی گروار
راه ده گریا مت اسلامی هجوم نیا ورد: و قا تلوهم حتی لا شكون فتنه و یكون الدین کله لله.

اینها نب مسموم شد که صحت پیدا است و بهای بی پروردگار و در کثرت را برادران مبارز و مسلمان خود
 وزیر برجم و اجنون نظم بود. ما من مشککل اننا لب تود بی ما ارفنا دوهنا بت آن مرجع گرا تقدر مونا آنجا
 که در توان داریم. ما با آن راه که سال آن به آستان پروردگار راست اندا به دعوم. رینا و تقنا لما
 تحب و بی هوا زدرگا هنی مسألت تا رم که وجودنبا بمت آن حضرت را برای مت و نهبت اسلامی و ملی
 ایران حفاظت فرما بد. ربنا افرغ علینا میرا و نهبت اقدنا منا و نصرنا علی القوم الکا فرین
 والسلام علیکم ورحمه الله
 -بید محمود لقا نی

هتتم ذال حجه ۹۸ بسم الله الرحمن الرحیم ۱۸/۸/۵۷

خدمت نپذیرفت مسموم علما * اعلام و صحیح الامانات برکات تم و علت کلمتیم ایران
 پس از اهدا * سلام و اهدا * تحیات و ابره عرض محترمان میرا ندر این موقع که دست
 چنا بیکاران و وزیران ما بهیض از بهیض به خون جوانان و اطفال ما آغشته شده است و کشتگان و مجروح
 جان بسیاری بجای گذاشته و عده کثیری را فرسار سرکشوری با نما ن وی سرپرست نموده است و حضرات
 آقایان و اینجا نب را برعزما نمانده است هرا این موقع که اعتما بات و تعلیمات عمومی میرای اعتراض
 به دستگا جبار و احقای حق مردم بیخدا صورت گرفته است بدیهی است این حوادث خا بیما را بدنبال
 قارد و غیرها بی از کسبه و کارگران و کارمندان محترم و محروم بنا رصیقه شده و میخوندوا. امر موجب
 دگرایی بعدی اینجا تب است لهذا از حضرات آقایان تقاضای محترما ندانم که در تمام مجهرستانها و
 تویع آنها همیشه ها بی را که مورد وثوق هستند انتحاب و مقرر فرما بندگانها زنها زمندان راجه از
 حیث لزوم جراحی وجه از حیث فقدان سرپرست وجه در اثر گرفتاریها ی اقتصادی که میرا ترا اعتما بات و
 تعلیمات بحق خود با آن نست به گریه ندد بر طرف نموده و بقدر مقدورنها زما ی آنان را رافع کنند تا
 با پشت گرمی ما اعتما بات خود نیز به عیددی بریدیکر نعمن و ارفا و رند و بر ملت عجاج و آگاه ما است که
 خود نیز مستقیما به خواهران و برادران خود کمک کنند و دین الهی خود را امانا بندد.
 حضرات آقایان مجازند از سهم مبارک ما علیه السلام در این امر مشروع و مقدس صرف نما بشد و و کلاهی
 اینجا تب در همه جا که هستند مجازند تا نصف سهم ما علیه السلام را صرف انها نما بشد و در سرات
 آقایان ازبازرگانان و مردم خیرخواه دعوت نموده و آنان را تشویق کنند تا نگذارند برادران و
 خواهران آنان که در راه اسلام و احقای حق خود ستمه دیده اند و به ملت بزرگ خدمت کرده اند و بر راه
 آن خون داده اند به سختی بختند.
 از خدا و تدتمالی عیلت اسلام و سر بلندی ملت معظمه لظان اسلام و ایران را خواستارم و قلع
 ایما د: اجانب را میدوارم.

والسلام علیکم ورحمه الله وبرکاتیم
 روح الله الموسوی العمینی
 مرزبان

این سند در حقیقت دو اعلامیه را در برمی‌گیرد، در ابتدا اعلامیه آیت‌الله طالقانی پس از آزادی از زندان و در حمایت از حرکت انقلابی مردم ایران و حرکت ایشان تحت رهبری امام خمینی است، در ادامه اعلامیه امام خطاب به علمای اسلام آورده شده است. در قسمت اول آیت‌الله طالقانی ضمن تشریح حرکت مبارزاتی اسلامی و انقلابی مردم ایران، از اینکه حرکت‌ها و جنبش مبارزاتی مردم رهبری و طریق صحیح خود را یافته ابراز شادمانی کرده و آینده این مبارزات را روشن می‌داند و وظیفه بزرگان و مردم را آگاهی نسبت به حرکت‌های موزیانه دشمن می‌داند تا در این شرایط از تفرقه جلوگیری شود، در پایان از اراده خود برای ادامه مبارزه تحت رهبری امام خمینی سخن می‌راند و برای انقلاب امید پیروزی می‌کند.

در قسمت دوم که اعلامیه امام است، ایشان خطاب به علما اعلام می‌دارند، اکنون که حرکت‌های مردم علیه سیستم جبار سرعت گرفته به طبع خسارات بسیاری برای مبارزان پیش خواهد آمد از آن‌ها می‌خواهند که با تشکیل هیئت‌های مورد وثوق در وضعیت مردم و مبارزان از اقشار مختلف تفحص کنند و هرگونه نیاز به درمان، حمایت مالی و غیره را به‌خوبی برطرف کنند تا از شدت خسارت‌ها کاسته شود و از سوی دیگر رسیدگی به وضع مبارزان و خانواده آن‌ها را وظیفه همه مردم می‌دانند. در پایان به علماء اجازه می‌دهند از سهم امام برای خدمت‌رسانی به مردم استفاده کنند. اهمیت این سند برای پژوهش‌گران در چند بُعد است از جمله وجود یکپارچگی در میان اقشار مبارز و پذیرش رهبری واحد در راستای تحقق اهداف و تأکید بر حضور کاربزمای مبارزه و دیگر توجه به افراد طبقات درگیر و مردم عادی از سوی مبارزان به سبب کم‌کردن عمق خسارت‌ها و در نهایت مطرح‌بودن امام خمینی^(ه) به‌عنوان مرجعیت تام و پذیرفته‌شدن این موضوع از سوی علما که برای بررسی جایگاه مرجعیت و نقش آن در بروز و پیشرفت انقلاب اسلامی ایران و نشر جهانی آن برای محقق کیدواژه مهمی خواهد بود.

عنوان‌های اسناد دیگر معرفی شده در این نمایشگاه عبارتند از:

ارسال رونوشت گزارش شهربانی بابل به استانداری مازندران از سخنرانی آیت‌الله طالقانی در مسجد جامع بابل، ۱ اسفند ۱۳۳۰ ش.؛ مجوز چاپ دوم جلد ۳-۴ کتاب «پرتوی از قرآن» نوشته آیت‌الله سید محمود طالقانی، ۲۹ آبان ۱۳۵۶ ش.؛ دستور بازپرس ویژه ۴ دادستانی ارتش به اداره اطلاعات شهربانی کل کشور، در خصوص ارسال سوابق سید محمود علای طالقانی متهم به اقدام علیه امنیت نظام، ۲۲ اسفند ۱۳۴۱ ش.؛ تلگراف آیت‌الله سید کاظم شریعتمداری و آیت‌الله محمد هادی حسینی میلانی به آیت‌الله طالقانی در زندان قصر و سفارش ایشان به صبر و مجاهده، ۲۰ شهریور ۱۳۴۲ ش.؛ اعلامیه امام خمینی^(ه)، در خصوص محکومیت صدور حکم ده سال زندان برای آیت‌الله طالقانی و مهندس بازرگان از سوی دادگاه تجدیدنظر،

[۱۳۴۳ش.]: تلگراف آیات عظام سیدمحمد هادی حسینی میلانی و سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی خطاب به ریاست دادگاه تجدید نظر نظامی ارتش، در خصوص صدور حکم زندان برای آیت‌الله طالقانی، ۱۲ تیر ۱۳۴۳ش.؛ نامه آیت‌الله سید محمدصادق روحانی به آیت‌الله طالقانی، مهندس بازرگان و دکتر سبحانی، مبنی بر محکوم کردن احکام صادره برای آن‌ها از سوی دادگاه تجدیدنظر، اول ربیع‌الاول ۱۳۸۴ق. / ۲۰ تیر ۱۳۴۳ش.؛ اسم آیت‌الله محمود علائی طالقانی در سیاهه اسامی افراد ممنوع‌المنبر در رمضان ۱۳۹۰ق. / آبان یا آذر ۱۳۴۹ش.؛ نقلی از صورت جلسه مطبوعاتی وزارت فرهنگ در مورد محتوای کتاب جهاد و شهادت آیت‌الله طالقانی، چاپ بدون مجوز، ضبط تعدادی از جلد‌ها، لزوم مشخص شدن انتشارات و جمع‌آوری کل آن از سوی شهربانی و مطلع کردن کتابخانه ملی از موضوع، ۲۹ بهمن ۱۳۴۹ش.؛ مکاتبه اداره کل نگارش وزارت فرهنگ با کتابخانه ملی، مبنی بر خودداری از ثبت کتاب «جهاد و شهادت» نوشته آیت‌الله طالقانی، ۱۹ اسفند ۱۳۴۹ش.؛ آیت‌الله طالقانی در زندان، [۱۳۴۱ش.]: آیت‌الله سید محمود طالقانی در صحن مجلس شورای اسلامی در کنار آقایان آیت‌الله عبدالکریم هاشمی‌نژاد و عزت‌الله سبحانی، [۱۳۵۸ش.]: آیت‌الله سید محمود طالقانی یک هفته پس از رهایی از زندان، [آبان ۱۳۵۷ش.]: آیت‌الله طالقانی و احسان شریعتی (پسر دکتر شریعتی) در مراسم سالگرد دکتر شریعتی؛ [خرداد ۱۳۵۸ش.]: آیت‌الله طالقانی و عده‌ای دیگر از وعظ و نویسندگان و آیت‌الله سید محمود طالقانی در دوران جوانی به‌همراه جمعی در منطقه طالقان.

نمایشگاه‌های ارسالی به دانشگاه بیرجند

به درخواست دانشگاه بیرجند اسنادی با موضوعات زیر از سوی اداره کل خدمات آرشیو (گروه ارتباطات) آماده و برای برگزاری نمایشگاه به آن دانشگاه ارسال شد.

۱- نمایشگاه اسناد دکتر محمد حسن گنجی شامل ۲۷ عنوان با معرفی ۶۳ برگ سند دکتر محمدحسن گنجی که به بنیانگذار جغرافیای نوین و هواشناسی در ایران معروف هستند، متولد ۲۱ خرداد ۱۲۹۱ شهر بیرجند، نخستین کسی است که جغرافیای نوین را وارد مباحث جغرافیایی دانشگاه‌ها کرد، از سال ۱۳۳۵ش. تا ۱۳۴۷ش. ریاست اداره هواشناسی را بر عهده داشت؛ در واقع ایشان خود بنیانگذار سازمان هواشناسی ایران بود.

علاوه بر سازمان یادشده ایشان بنیانگذار دانشگاه بیرجند و نخستین رئیس آن نیز بودند. از ایشان کتاب‌هایی چند و بیش از صد مقاله به یادگار مانده است.

گروه ارتباطات آرشیوی از بین اسناد موجود با محوریت این شخصیت، اقدام به تهیه و تدوین نمایشگاهی با موضوع «دکتر محمدحسن گنجی» کرد که پس از آماده‌سازی برای برگزاری در اختیار دانشگاه بیرجند قرار گرفت.

یکی از اسنادی که در این نمایشگاه در معرض دید علاقه‌مندان قرار گرفت؛ سند مربوط به تعهدنامه دکتر محمدحسن گنجی در زمان تحصیل در دارالمعلمین برای اجرای مقررات مدرسه و اشتغال به معلمی پس از اتمام تحصیلات به تاریخ ۱۳۰۴/۱۱/۱۴ ش. است. این سند مربوط به شروع دوره تحصیلات عالی دکتر گنجی در دارالمعلمات تهران و رشته تاریخ و جغرافیا می‌باشد. اهمیت سند در این است که این تاریخ شروع علاقه‌مندی ایشان به اقلیم‌شناسی با تکیه بر اقلیم ایران است؛ موضوعی که در ادامه تحصیلات وی در خارج از کشور به‌عنوان محور تحقیقات و پایان‌نامه دکتری ایشان با موضوع اقلیم‌شناسی ایران شد و نکته دیگر امضا و ضمانت حضور ایشان از سوی دکتر احمد نراقی است. سایر عناوین اسناد معرفی‌شده در این نمایشگاه عبارتند از:

بخشی از دست‌نوشته‌های دکتر محمدحسن گنجی با عنوان «یادداشت‌های راجع به تاریخ ایران»؛ فاقد تاریخ؛ نامه دکتر محمدحسن گنجی به همسرش، از روستای فیروزکوه، ۱۳۱۲/۵/۶ ش؛ اعتراض دکتر محمدحسن گنجی به اقدام شورای دانشگاه تهران در رد پیشنهاد شورای دانشکده ادبیات، برای اعطای صلاحیت استادی به وی، ۱۳۲۸/۵/۱۵ ش؛ حکم وزیر راه برای انتصاب دکتر محمدحسن گنجی به سمت مدیرکل هواشناسی کشور، ۱۳۳۵/۷/۸ ش؛ اعلام پرداخت حق‌التدریس دکتر محمدحسن گنجی در دانشگاه تهران، ۱۳۳۶/۱۱/۱۰ ش؛ حکم مأموریت دکتر محمدحسن گنجی، دانشیار دانشگاه تهران، برای شرکت در جلسه سازمان جهانی هواشناسی در دهلی‌نو، ۱۳۳۶/۱۱/۲۰ ش؛ دعوت دکتر گنجی، مدیرکل هواشناسی، از دانشمندان و علاقه‌مندان تحقیقات علمی برای همکاری در انتشار مجله «هواشناسی»، ۱۳۳۹/۶/۱ ش؛ طرح دکتر محمدحسن گنجی برای تربیت متخصص هواشناسی در دانشگاه تهران، ۱۳۴۰/۱/۲۵ ش؛ یادداشتی از دکتر محمدحسن گنجی، مدیرکل هواشناسی، با عنوان «ملاحظاتی درباره باران امسال»، ۱۳۴۰/۹/۱ ش؛ بخشی از متن گفتار رادیویی دکتر محمدحسن گنجی، مدیرکل هواشناسی، به‌عنوان «هواشناسی در ایران»، [۱۳۴۰ ش.]: آگهی سخنرانی دکتر محمدحسن گنجی، رئیس اداره هواشناسی هوایمائی کشوری، با عنوان «هواشناسی در ایران»، [۱۳۴۱ ش.]: اعتراض دکتر محمدحسن گنجی، استاد دانشگاه و مدیرکل هواشناسی، به مطلب مندرج در مجله خواندنی‌ها با عنوان «مسئول این خسارت کیست» و دعوت از مدیر آن برای بازدید از تشکیلات هواشناسی، برای آشنایی با مسائل و چگونگی مدیریت یک مؤسسه هواشناسی، ۱۳۴۲/۱۰/۱۲ ش؛ مصاحبه دکتر محمدحسن گنجی، معاون وزارت راه و رئیس کل هواشناسی، به‌مناسبت روز جهانی هواشناسی، ۱۳۴۴/۱/۳ ش.

نامه دکتر محمدحسن گنجی، استاد دانشگاه و معاون وزارت راه، به دکتر هادی هدایتی، وزیر آموزش و پرورش، برای اعلام تقاضای اهالی سیستان و بلوچستان در نام‌گذاری یکی از مدارس

زابل و زاهدان به نام سید محمد فرزانه، استاد دانشگاه تهران، ۱۳۴۴/۵/۲۰ ش.؛ بخشی از پاسخ دکتر محمدحسن گنجی، رئیس هواشناسی کل کشور، به مقاله دکتر شفیع جوادی با عنوان «شما هم می‌توانید هواشناس باشید» در مجله اکونومیست، ۱۳۴۶/۱/۱۲ ش.

۲- اسناد قیام گوهرشاد شامل ۴۲ عنوان با معرفی ۵۴ برگ سند و ۱ قطعه عکس

نمایشگاه اسناد روابط ایران و ژاپن (نمایش در دانشگاه تهران)

اداره کل خدمات آرشیوی (گروه ارتباطات) اسنادی با موضوع روابط ایران و ژاپن را برای برگزاری نمایشگاه در دانشگاه تهران آماده و به آن دانشگاه ارسال کرد. در این نمایشگاه اسناد با موضوعات فرهنگی، اقتصادی، سیاسی در قالب ۱۷ عنوان با معرفی ۲۰ برگ سند به نمایش درآمد. بازه زمانی این اسناد به دوره پهلوی و انقلاب اسلامی برمی‌گردد. درخواست از وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه برای صدور جواز طبابت به نام دکتر ایشیمیتو، طبیب سفارت ژاپن در تاریخ اول اسفند ۱۳۰۸ ش؛ قدیمی‌ترین سند بود و متن نتایج مذاکرات انجام‌شده شرکاء ژاپنی با مقامات شرکت ملی صنایع پتروشیمی (دوره چهارم) در تاریخ خرداد ۱۳۶۱ ش، جدیدترین سند معرفی شده در این نمایشگاه بود. دیگر عناوین این نمایشگاه عبارتند از: رونوشت تصویب‌نامه هیئت وزیران، در خصوص واردات دارو برای وزیرمختار ژاپن با معافیت از الزام صدور، ۲۰ شهریور ۱۳۱۱ ش؛ دستور تلگرافی وزارت داخله به حکام اهواز و خرم‌آباد، مبنی بر ورود خانواده وزیر مختار ژاپن از راه خرمشهر به ایران و عزیمت وی از طریق خرم‌آباد به تهران و لزوم همکاری کامل مأموران برای تسهیل و آسایش سفر آن‌ها، آبان ۱۳۱۲ ش؛ یادداشت پروژه تقدیمی شرکت تجاری ایران و ژاپن برای برقراری تعادل در تجارت بین دو کشور، ۸ اردیبهشت ۱۳۱۳ ش؛ قرارداد شرکت قماش ایران با شرکت تجاری ایران و ژاپن با مسئولیت محدود برای خرید منسوجات نخی ژاپنی، ۲۹ دی ۱۳۱۶ ش؛ نامه وزیر امور خارجه به وزارت مالیه برای اعلام علاقه‌مندی وزیرمختار ژاپن به افزایش روابط تجاری با ایران، ۱۶ شهریور ۱۳۱۷ ش؛ ترجمه نامه وزیر دارائی به وزیر مختار ژاپن، در خصوص صادرات کالاهای ایرانی و فروش نفت به آن کشور، اول خرداد ۱۳۱۹ ش؛ یادداشتی در خصوص صادرات نمک به ژاپن و پیشنهادهای اداره کل معاملات خارجی وزارت دارایی برای بارگیری و حمل آن، ۷ مرداد ۱۳۱۹ ش؛ نامه اداره کل معاملات خارجی وزارت دارائی به وزیر برای بیان پیشنهادهای شرکت ژاپنی درباره معاملات کبریت و کتیرا بین دو کشور و چگونگی پرداخت اعتبار بهای آن‌ها، ۱۹ آذر ۱۳۱۹ ش؛ مکاتبه اداره کل معاملات خارجی با مدیرکل وزارت دارایی، در خصوص تصفیه حساب پنبه مورد معامله با شرکت تجاری ایران و ژاپن، ۱۹ بهمن ۱۳۱۹ ش؛ رونوشت پیمان معامله ۳۵۰ صندوق تریاک با شرکت «تویوتو دینک»

مقیم ناگویای ژاپن، ۲۸ بهمن ۱۳۱۹ش؛ گزارش ارسالی از توکیو به وزارت اقتصاد ملی در خصوص صادرات نفت ایران به ژاپن، وضعیت شرکت‌های نفتی و نیازهای نفتی این کشور، چگونگی رفع آن‌ها و ارائه خلاصه‌ای از مقاله‌های روزنامه‌های ژاپنی دربارهٔ پاسخ وزارت خارجهٔ آن کشور به درخواست نمایندهٔ انگلیس در تحریم نفت ایران، ۱۹ خرداد ۱۳۳۳ش؛ پیشنهادهای ارائه‌شده به وزارت اقتصاد ملی برای بهبود صادرات ایران به ژاپن و از دست ندادن بازار آن کشور، ۱۹ خرداد ۱۳۳۳ش؛ رونوشت قانون موافقت‌نامهٔ فرهنگی بین ایران و ژاپن، ۲۱ اردیبهشت ۱۳۳۷ش؛ متن عهدنامهٔ اقامت بازرگانی و دریانوردی بین دولت ایران و ژاپن، [۱۳۳۷ش.؟]؛ رونوشت تصویب‌نامهٔ هیئت‌وزیران برای اعلام موافقت با امضای موافقت‌نامهٔ خرید لوله و متعلقات موردنیاز انشعابات لوله‌کشی آب تهران از شرکت ژاپنی میتوئی، ۴ آذر ۱۳۴۶ش؛ معرفی ناصر شفیق، رئیس اداره سردخانه‌ها، برای شرکت در کنفرانس سازمان بهره‌وری آسیایی در ژاپن، ۱۹ تیر ۱۳۴۸ش؛ دستور وزیر کشور به فرمانداری یزد، مبنی بر ورود هیئت ژاپنی به سرپرستی یکی از استادان تاریخ شرق دانشگاه هکایدو برای تحقیق دربارهٔ تاریخ اسماعیلیه و آثار تاریخی الموت، بازدید از موزه‌ها و آثار تاریخی ایران و لزوم همکاری لازم با آن گروه، ۲۸ خرداد ۱۳۴۹ش؛ رونوشت تصویب نام هیئت‌وزیران، مبنی بر تأسیس مرکز تحقیقات ارتباطی بین ایران و ژاپن، همراه با متن موافقت‌نامه، ۱۷ مرداد ۱۳۴۹ش؛ رونوشت تصویب‌نامهٔ هیئت‌وزیران برای تصویب پیشنهاد وزارت اقتصاد در خصوص تمدید موافقت‌نامهٔ بازرگانی ایران و ژاپن، تشکیل اجلاس مشورتی در سطح وزیران دو کشور، ۲۴ بهمن ۱۳۴۹ش؛ قرارداد مختلط شرکت ملی نفت ایران با شرکت‌های ژاپنی، ۱۷ آبان ۱۳۵۰ش؛ بخشی از موافقت‌نامه دریافت وام میان شرکت صنایع پتروشیمی و بانک‌های ژاپن، ۱۹۷۶م. / ۱۳۵۴ یا ۱۳۵۵ش؛ نامهٔ اینچی اینوه به شجاع‌الدین شفا، در خصوص انتصاب وی به نمایندگی از کتابخانهٔ پهلوی در ژاپن برای همکاری در گردآوری و ارسال کتاب‌ها و رساله‌های نوشته‌شده با موضوع ایران، ۶ فروردین ۱۳۵۵ش؛ سفر مطالعاتی و تحقیقاتی کاروهیده، استادیار دانشگاه توکائی ژاپن به تهران و درخواست از شجاع‌الدین شفا برای همکاری با وی، ۲۳ فروردین ۱۳۵۵ش؛ درخواست رئیس دبیرخانه و دبیر شورای آموزش و پرورش از دفتر روابط بین‌المللی آن وزارتخانه، مبنی بر ارسال برنامهٔ تفصیلی مدرسهٔ ژاپنی تهران به همراه سیستم آموزشی و دوره‌های تحصیلی ژاپن در دو نسخهٔ ایرانی و ژاپنی به آن دبیرخانه، ۳۱ تیر [۱۳۵۷ش.؟]؛ برنامهٔ پیشنهادی برای مذاکرات پتروشیمی (دوره چهارم) بین مقامات ایران و ژاپن همراه با اسامی و سمت اعضا شرکت‌کننده در جلسات، اول خرداد ۱۳۶۱ش.